

Договору неможливий. У разі радикальної зміни ДНЯЗ країни, які не підписали його та продовжили військові ядерні розробки, лише виграють.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. Договір, Міжнародний документ від 01.07.1968. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text.
2. Статут ООН. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf.
3. Міжнародне публічне право: основи теорії : навч.-метод. посіб. / Х.Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса : Юридика, 2023. 252 с.

Лесовська Тетяна Володимирівна,
здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра
ННІПП Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри конституційного права
ННІПП НАВС, доктор юридичних наук,
доцент

ОСНОВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАХИСТ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Права людини є основоположними принципами, що забезпечують свободу, рівність і гідність кожної особи, їх захист і дотримання є ключовими елементами демократичного суспільства та міжнародного порядку. На сьогодні існують численні виклики, які ставлять під загрозу дотримання прав людини, такі як збройні конфлікти, тероризм, авторитарні режими, кібератаки, дезінформація та насильницькі дії, у цих умовах важливо знаходити нові підходи до їх захисту та ефективного правового реагування. Існує потреба адаптації міжнародних стандартів захисту прав людини до нових викликів, включно з впливом сучасних технологій, зміною клімату та економічними кризами, що призводять до соціальної нерівності та дискримінації. Багато країн стикаються з необхідністю вдосконалення національних правових систем для приведення їх у відповідність до сучасних міжнародних зобов'язань у сфері прав людини. Вивчення і впровадження ефективних механізмів захисту прав людини є важливим завданням для забезпечення соціальної стабільності, рівноправ'я та процвітання суспільства в умовах постійних змін і викликів сучасності.

Процеси світової глобалізації відчутно позначаються на всіх сферах

життєдіяльності суспільства, зокрема на реалізації прав людини, що супроводжується на регіональному рівні окремими колізіями. У багатьох випадках межі реалізації прав людини зумовлені певними соціокультурними особливостями та усталеними звичаями, які не відповідають загальним цивілізаційним цінностям та перешкоджають упровадженню міжнародних стандартів прав людини в національні правові системи. Універсальний характер прав людини, закріплений у п. 5 Віденської декларації та Програмі дій з прав людини (1993), передбачає, що всі права людини є універсальними, неподільними, взаємозалежними і взаємопов'язаними. Міжнародне співтовариство повинно ставитися до прав людини, враховуючи процеси глобалізації, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою. Хоча значення національної і регіональної специфіки і різних історичних, релігійних і культурних цінностей, правових традицій необхідно мати на увазі, водночас держави, незалежно від їхніх політичних, економічних і культурних систем, мають обов'язок заохочувати і захищати всі права людини та основні свободи. У цьому твердженні виражені позиції, що є істотними під час розгляду ситуації щодо реалізації прав людини на регіональному рівні. По-перше, визнання прав людини як універсальних для міжнародного співтовариства означає їх глобальний характер. І, по-друге, незалежно від їхніх політичних, економічних і культурних систем держави зобов'язані заохочувати і захищати всі права і свободи людини. Міжнародні стандарти покликані скасувати відмінності щодо реалізації прав і свобод людини, які проявляються на глобальному і національному рівнях, стверджувати їх універсальний характер [1, с. 11].

Права людини, гарантовані Конституцією та міжнародними угодами нашої країни, мають бути реалізовані. Так в Конституції України окремий розділ присвячено правам і свободам людини і громадянина. Стаття 21 Конституції України визначає, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Згідно статті 22 Основного Закону держави права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією, не є вичерпними. Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Частина 3 ст. 22 Конституції України підкреслює, що за прийняття нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Частина 2 статті 3 Конституції України зазначає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Зокрема, стаття 55 Конституції України передбачає право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Для забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина, Конституція і законодавство України передбачають можливість здійснення громадянами певних дій, а також утворення системи органів держави, призначенням якої є допомога громадянам у реалізації і захисті їх прав. Можливість здійснення громадянами певних вчинків щодо захисту власних

прав і свобод і системи органів, які захищають і забезпечують ці права та свободи утворюють юридичний механізм захисту прав людини. Юридичний механізм захисту прав людини – це можливість здійснення громадянами певних вчинків щодо захисту власних прав та свобод [2].

Система загальносвітових (універсальних) механізмів захисту прав людини) в структурі ООН: ГА ООН, ЕКОСОР, Рада Безпеки, Міжнародний Суд. Система загальносвітових (універсальних) механізмів захисту прав людини у вузькому розумінні представлена органами та організаціями створеними під егідою ООН чи такі, що діють у тісній співпраці з організацією. В Статуті ООН 1945 року окреслено, що організація сприяє всебічній повазі та дотриманню прав людини та основних свобод для всіх, тобто Статут ООН покладає на держави зобов'язання не тільки поважати, але й дотримуватися прав та свобод людини. Провідна роль ООН у підтримці міжнародного миру і безпеки, яка також пов'язана з глобальним співробітництвом і розвитком міжнародного права, надає їй першочергового значення у сфері міжнародноправового регулювання боротьби з тероризмом. Органи Статуту ООН відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання прав людини. Відповідно до статті 7 Статуту ООН, ООН визначає перелік головних (статутних) органів ООН: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і Соціальна Рада, Міжнародний Суд і Секретаріат; а пункт 2 статті 7 Статуту містить положення про створення допоміжних органів у структурі ООН у разі необхідності. Відповідно до статті 13 Статуту, Генеральна Асамблея ООН заохочує міжнародне співробітництво в соціальній, культурній, економічній та медичній галузях, а також сприяє здійсненню прав людини та основних свобод. Для виконання цих завдань Генеральна Асамблея ООН може приймати рекомендації, адресовані державам-членам Організації. Так, у 1948 році Генеральна Асамблея ООН прийняла Загальну декларацію прав людини. Серед інших головних органів ООН особливу роль у захисті прав людини відіграє Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОР). Під керівництвом Генеральної Асамблеї вона координує економічну і соціальну діяльність ООН, в тому числі, як зазначено в Статуті, робить «рекомендації з метою зміцнення поваги і дотримання прав людини і основних свобод для всіх». Цей орган має право готувати проекти конвенцій для Генеральної Асамблеї з питань, що належать до його компетенції, створювати комісії для виконання своїх функцій і здійснювати різноманітну діяльність у сфері захисту прав людини [3, с. 23].

Права людини – одне із найбільш уживаних понять у сучасному правознавстві, щодо якого і в наш час тривають гострі дискусії серед учених. Інтерес до концепцій прав людини легко пояснити з огляду на соціально-економічну перебудову в Україні та процеси у світі, зумовлені глобалізаційними ризиками. Конституція України приділяє особливу увагу питанню конституційного закріплення прав і свобод людини та громадянина. Це закономірно, адже права і свободи людини й громадянина в наш час стали загальновизнаною найвищою суспільною цінністю. Нині визнання і практичне здійснення прав і свобод людини і громадянина стало основним критерієм міри демократичності певної держави. Окрім того, Конституція України розрізняє права людини і громадянина та її

свободи. Тому доречно зазначити, що свобода людини загалом є первинним поняттям у системі прав людини та громадянина. У зв'язку з цим прийнято розрізняти природні права людини, тобто ті, які пов'язані із її існуванням і розвитком, і набуті права, які характеризують в основному соціально-політичний статус людини й громадянина (право на підприємництво, виборче право тощо). Можна стверджувати, що, відповідно до Конституції України, свободу людини як юридичну категорію характеризують такі основні риси: – люди вільні від народження, ніхто не має права порушувати їхні природні права, саме держава у демократичному суспільстві є головним гарантом свободи людини; – людина вільна робити все, за винятком того, що прямо заборонено чинним законодавством; – люди мають рівні можливості, закріплені правом [4, с. 66].

Права людини – це природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя. Права людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави, є об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту.

Основними правами людини є: можливості людини діяти певним чином або утримуватися від певних дій, спрямованих на задоволення потреб, без яких вона не в змозі нормально існувати і розвиватися; можливості, що обумовлені біологічною сутністю людини, належать їй від народження і не потребують дозволу з боку кого б там не було, у тому числі держави -це природні невідчужувані права; можливості, які не обмежені територією держави і не залежать від національної належності людини, вони походять від природи людини і покликані формувати та підтримувати в людині почуття власної гідності, її індивідуальність; можливості, що є залежними (у плані здійснення) від можливостей суспільства – рівня його економічного, політико-соціального, духовно-культурного розвитку. Зрозуміло, що рівень розвитку суспільства не залишається незмінним, так само, як і потреби самої людини; можливості, що мають правовий характер, оскільки внесені до законодавчих актів, які створені в межах держави і на міжнародному рівні. Визнання, дотримання, охорона і захист державами (у результаті угод) основних прав людини, закріплених на міжнародному рівні, є свідченням про те, що вони стали не лише об'єктом міжнародного регулювання, але й міжнародними стандартами [5].

Захист прав людини закладений у ключових нормах міжнародного гуманітарного права, одна із яких відома як «декларація (застереження) Мартенса». Так, положення вперше було внесено до преамбули Гаазької конвенції про закони і звичаї сухопутної війни 1899 р. на пропозицію юриста-міжнародника та дипломата Ф. Ф. Мартенса, і пізніше стало самостійною нормою, яку із змінами внесено до наступних конвенцій з міжнародного гуманітарного права. Для захисту цих прав і свобод заснований Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), юрисдикція якого поширюється на всі справи і рішення якого обов'язкові для всіх державучасниць Конвенції. Саме у практиці європейського права прав людини

визначено аспекти переслідування осіб, винних у найтяжчих порушеннях прав людини. Цей аспект правовідносин сформульовано у практиці ЄСПЛ як так зване «процедурне зобов'язання» відповідно до ст. 2 та 3 Конвенції. Безумовно, реалізація захисту прав людини – це один із найважливіших у діяльності управлінських кадрів усіх рангів. Світова практика розвитку демократичних країн свідчить про те, що саме забезпечення прав і свободи людини та громадянина, ставлення держави, її органів та службовців до людини є головним критерієм соціальної справедливості та законності [6, с. 21].

Слід зазначити, що окрім універсальних механізмів захисту прав людини активно розвиваються регіональні механізми. Зокрема, захистом прав людини активно займаються Рада Європи та Європейський суд з прав людини, Міжамериканська комісія з прав людини тощо. Тому слід наголосити, що поряд з національними та універсальними нормами, що регулюють захист прав людини існує великий пласт регіональних норм, що закріплені у міжнародних договорах. Також активно діють регіональні міжнародні суди, що здійснюють контроль за забезпеченням державами захисту прав людини [7, с. 15].

Отже, основні права людини є невід'ємною частиною сучасного суспільного устрою, виступають фундаментальною основою для забезпечення гідності кожної особи, підтримки соціальної справедливості та рівності. Ефективний захист прав людини можливий лише за умови співпраці між національними та міжнародними організаціями. Такі установи, як ООН, Рада Європи та регіональні організації, відіграють важливу роль у підтримці та моніторингу прав людини у всьому світі. Для захисту прав людини важливе значення має створення правових умов і механізмів, які забезпечують доступ до правосуддя, забезпечують право на справедливий судовий розгляд і захищають від порушень. Загалом, ефективний захист прав людини вимагає комплексного підходу, який включає взаємодію між державними інститутами, міжнародними організаціями та громадянським суспільством. Впровадження нових підходів і адаптація існуючих механізмів до сучасних умов є запорукою стабільності та прогресу в захисті основних прав у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дашковська О. Права людини в глобалізованому світі: універсалізм чи релятивізм? 2019. С. 5-13. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2019/2019_4.pdf#page=5
2. Права людини та механізм їх захисту. 2019. URL: <https://consumerhm.gov.ua/1081-prava-lyudini-ta-mekhanizm-jikh-zakhistu>
3. Захист прав людини в сучасному міжнародному та європейському праві : навч.-метод. посібник / Х. Бехруз, А. Гриб; за ред. Х. Бехруз; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 62 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7989bcac-899a-4c69-8b5a-2954e0aab923/content>
4. Федіна Н. В. Сучасні погляди на розуміння прав і свобод людини та громадянина в умовах реформування в Україні. *Науковий вісник Львівського*

державного університету внутрішніх справ. 2015. С. 65-74. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1856/1/4-2015fnrvvu.pdf>

5. Права людини. Реалізація і захист прав людини в Україні та світі. URL: <https://narkosumy.lic.org.ua/statti/prava-lyudyny-realizatsiya-i-zahyst-prav-lyudyny-v-ukrayini-ta-sviti/>

6. Назарчук О. Захист прав людини: сучасний стан та проблеми реалізації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2 (30)/2022. С. 19-23. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1374>

7. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О. 168 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_1_copy-1.pdf

Лічкевич Микола Анатолійович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННПП Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,
професор кафедри конституційного права
ННПП НАВС, доктор юридичних наук,
доцент

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ

У сучасному світі, який дедалі більше стикається з глобальними викликами, роль міжнародного права у забезпеченні миру та вирішенні конфліктів набуває особливого значення. Воно створює універсальні правила, які регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими акторами, сприяючи мирному врегулюванню суперечок та захисту прав людини. Міжнародне право виступає фундаментом для уникнення збройних зіткнень, регулювання міжнародної відповідальності та запобігання гуманітарним катастрофам. Однак реалії сучасності вказують на низку викликів, пов'язаних із його реалізацією, що вимагає подальшого аналізу та вдосконалення міжнародно-правових механізмів.

Правова основа для мирного врегулювання забезпечує основні інструменти для мирного вирішення конфліктів. Зокрема, Статут ООН встановлює заборону застосування сили проти територіальної цілісності чи політичної незалежності держав (п. 4 ст. 2), за винятком самооборони або дій, санкціонованих Радою Безпеки ООН. Ця норма є фундаментальною і належить до категорії імперативних (*jus cogens*), що підтверджує її ключову роль у підтриманні міжнародного миру і стабільності [1, с. 148].